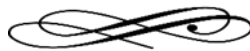

причому тут гумор і сатира – могутня зброя українців. Отож, у цьому словнику є: *заукраїнити* – Urban Dictionary. Його на днях внесли до словника англomовного сленгу. *Шойгувати* – робити вигляд на робочому місці, що все йде по плану, навіть якщо все пливе за військовим кораблем. *Чорнобайти* – постійно робити одне і те ж саме, не отримуючи іншого результату, та дуже страждати через це. *Макронити* – робити дуже стурбований вигляд щодо певної ситуації, усім це показувати, але нічого не робити по суті. *Натівець* – людина, яка не дотримується своїх обіцянок. *Якти* – прояв щирої турботи, підтримки. *Бледіна (bledina)* – популярне в українському сегменті Twitter #укрті слово позначає ракетну атаку: *Оголосили повітряну тривогу – значить, бледіна вже вилетіла*. Цікаво, що англійською слово *bledina* тлумачиться як «смертельно потворна сучка», і його нещодавно внесли до міжнародного сленгового словника Urban Dictionary.

Підсумовуючи огляд позицій, що засвідчують посилення національних смислів у мові російсько-української війни, підкреслимо, що у важкий воєнний час іде виражена переоцінка цінностей і посилення мовної репрезентації національно-державних аспектів України. Мовна реалізація нових соціальних цінностей – це також неоднозначний і непрямолінійний, а часто і суперечливий процес переосмислення найменувань політико-ідеологічних орієнтирів попередньої доби.

Список використаних джерел

1. «Русский мир» – ересь чи неонацизм? Розбирається Костянтин Дорошенко. URL: <https://suspilne.media/222989-russkij-mir-eres-ci-neonacizm-rozbiraetsa-kostantin-dorosenko/> (дата звернення: 05.05.2022).
2. Ірина Фаріон. Українська правда. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/6235e596d4cc3/>
3. Російськомовні топоніми в Україні під заборонаю. URL: https://galinfo.com.ua/news/rosiyskomovni_toponimy_v_ukraini_pid_zaboronoyu_ombudsmen_384294.html (дата звернення: 05.05.2022).
4. Руський мир – це фейк. Історик Олександр Алфьоров. URL: https://www.youtube.com/watch?v=IEfFf_YLhNk (дата звернення: 23.05.2022).
5. Хотін Р. «Русский мир», «победобесіє», «рашизм». За які ідеології Кремль воює в Україні? URL: <https://gromadske.com/2022/10/> (дата звернення: 05.05.2022).
6. Хрищук А. Українська мова – зброя народу: чому мовне питання під час війни надважливе. URL: <https://explainer.ua/ukrayinska-mova-zbroya-narodu-chomu-movne-pitannya-pid-chas-vijni-nadvazhlive/> (дата звернення: 27.05.2022).
7. Шойгувати, арестовлення, затримки: українці вигадали «Словник сучасної мови». URL: https://www.rbc.ua/ukr/stylar/shoyguvati-arestovlennya-zatridni_ukraintsy_1648713076.html (дата звернення: 05.05.2022).
8. Як змінилася українська мова під час війни? Блог Віктора Дяченка <https://blog.liga.net/user/vdiachenko/article/45796> (дата звернення: 23.06.2022).

Тур О. М., д-р пед. наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНІЦІАЛЬНИХ АБРЕВІАТУР СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

До типу ініціальних абревіатур відносимо літерні та звукові лексичні скорочення, утворені з початкових букв або звуків вихідного словосполучення. Основним чинником становлення

ініціальних абревіатур як нових слів є їх фонетична реалізація, що відповідає вимогам звукового оформлення слів із погляду загальноприйнятих норм сучасної української літературної мови.

Літерні абревіатури становлять утворення від початкових літер слів мотиватора-словосполучення. Їх вимовляють за алфавітними назвами літер. Літерне (побуквене) прочитання ініціальних абревіатур зумовлене такими особливостями:

1) утруднена вимова абревіатур за принципом її звукової реалізації, напр.: *ЛНР* [еленёр], *НБУ* [енбеу́], *ОСГ* [оесгé], *КМДА* [каемдеа́], *ЗКУ* [зекау́], *ГПУ* [гепеу́];

2) неможливість існування в мові певного фонетичного типу, напр.: *ДНР* [деенёр], *МЗС* [емзеєс], *РЛСНС* [ерелесенéс], *ММСВ* [емемесвé], *ВФНП* [веефенпé], *ВФДМ* [веефдеém];

3) намагання зберегти інформаційно значущі компоненти, напр.: *ЄК* [јекá], *ЄС* [јее́с], *КЕ* [каé], *АП* [апé], *АТБ* [атебé];

4) намагання розрізнити абревіатуру та омонімічне до неї слово, пор.: *ІКС* [ікаес] (інформаційно-комунікаційні технології) та «ікс» (математичний термін), *СТО* [естеó] (Станція технічного обслуговування) та «сто» (кількісний числівник).

Специфіка сполучування фонем в ініціальних літерних абревіатурах полягає: у розташуванні поряд двох та більше голосних в одній абревіатурі, коли при побуквеному прочитанні використовують лише голосні звуки (ААУ [аау́], УАА [уаа́], УЕА [уеа́], ОАІА [оаіа́], УААІ [уааі́]); у розташуванні поряд двох та більше приголосних в одній абревіатурі, коли під час побуквеного прочитання використовують не тільки приголосні, але й голосні фонемати за правилами алфавітної вимови літер (*МТС* [емтеє́с], *МТР* [емтеє́р], *НВКФ* [енвекаéф], *НКР* [енкаéр]). Алфавітне прочитання спричиняє характерне для багатьох ініціальних абревіатур функціонування відкритих складів, напр.: *БВК* [бебекá], *ВДП* [ведепé], *ВКВ* [векавé]. У структурі деяких абревіатур наявні закриті склади, напр.: *ММР* [емемéр], *НР* [енéр], *СЛР* [еселéр]. Під час вимови літерних абревіатур спостерігаємо тенденцію до перетворення закритого складу у відкритий, пор.: *ГМО* [гемеó] замість [геемо́], *НФУ* [енфеу́] замість [енефу́], *СФДУ* [есфедеу́] замість [есефдеу́], *ФБК* [фебекá] замість [ефбекá]. Особливість фонематичного наповнення літерних абревіатур полягає у використанні лише двох голосних фонем /e/ і /a/ у позиції після приголосних. Вимовляючи літерні абревіатури, треба враховувати особливості алфавітного прочитання приголосних із голосними /e/ і /a/, які здебільшого розташовані після приголосних і зрідка перед ними, напр.: *ХТМ* [хатеém], *ДХК* [дехака́], *ВПС* [вепеéс], *РШ* [ерша́] тощо.

Кількість структурних компонентів абревіатури залежить від типу вихідного словосполучення (простого чи складного), на базі якого утворено лексичне скорочення. Абревіатури утворюють від простих словосполучень, які складаються з двох повнозначних слів, напр.: *АБ* (акціонерний банк) та складних словосполучень, які у своїй будові мають три, чотири й більше повнозначних слів, напр.: *ТРЦ* (торговельно-розважальний центр), *УКБС* (Український кредитно-банківський союз), *АПЧКР* (атомний підводний човен з керованими ракетами). Іноді в одному зі слів, що входить до вихідного словосполучення літерної абревіатури, під час скорочування залишають не одну, а кілька приголосних фонем, які часто оформлюють також великими літерами, напр.: *ДСТУ* – *Державний стандарт України*, *ГРДВ* – *грошові доходи і витрати*, *УДК* – *удосконалена крилата ракета* та ін. Але таке написання є порушенням орфографічних норм чинного Правопису. У структурі цих абревіатур, крім перших букв відповідних слів вихідного словосполучення, всі інші слід писати малими літерами, пор.: *ДСтУ*, *ГрДВ*, *УдКР*.

Іноколи спостерігаємо елімінацію (вилучення) малоінформативних слів зі складу вихідного словосполучення літерної абревіатури, що спричиняє її формальне зменшення без зміни значення. Це можливо завдяки вилученню зі складного найменування окремих службових слів і утворенню абревіатури з опорних більш інформативних одиниць. Для абревіатур, у яких мотивувальною основою є складні багатослівні словосполучення, така модель досить продуктивна, пор.: *КБТЗ* – *Конвенція про біологічну та токсичну зброю*; *ДКПП* – *державний класифікатор продукції та послуг*; *ПДВ* – *податок на додану вартість*. Елімінованими компонентами вихідних словосполучень можуть бути не лише службові, але й повнозначні слова, пор.: *АДД* – *автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук*; *ПДЧ* – *План дій щодо членства в НАТО*.

У сучасній мові, особливо в засобах масової інформації, здебільшого в газетних і журнальних текстах, а також в інтернеті використовують запозичені літерні аббревіатури, які функціонують у своєму оригінальному вигляді (написані латиницею): *ККВ* [kakaβé] – *Kundenkredibank* (Банк кредитування), *EAG* [eagé] – *Europä ische Atom Gemeinschaft* (Європейське співтовариство з атомної енергетики). У запозичених ініціальних літерних аббревіатурах, написаних латиницею, кількість компонентів залежить від кількості слів вихідного словосполучення. Для таких аббревіатур також можлива елімінація малоінформативних складників, напр.: *ICTV* – *Independent company of television* (Незалежна телевізійна компанія).

Літерні аббревіатури виникають не хаотично, а за певними зразками. Якщо літери в аббревіатурах підпорядкувати умовним позначенням, де “**f**” – це будь-який приголосний, а “**o**” – будь-який голосний, крім [и], то можна відобразити графічними формулами різні моделі (комбінації приголосних і голосних фонем), за якими утворені аббревіатури, напр.: *ФПСУ* – **fffo** (приголосний + приголосний + приголосний + голосний). Цим графічним формулам відповідають і запозичені літерні аббревіатури, оформлені латиницею, напр.: *MTV* – **fff** (приголосний + приголосний + приголосний).

Фактичний матеріал (1 665 одиниць) засвідчує, що літерні аббревіатури утворюються за такими найпродуктивнішими моделями:

- 1) **fff** (419 одиниць, що становить 25,2 %), напр.: *МТС, ПДЧ, ТРЦ, ДМС, SMS*;
- 2) **ff** (323 одиниці – 19,4 %), напр.: *ПК, ПР, НП, ВК, СД, CD, TV, FM*.

Менш продуктивними є такі моделі:

- 1) **ffo** (255 одиниць – 15,3 %), напр.: *МСА, НБУ, ДПІ, НДІ, DNA*;
- 2) **ffff** (162 одиниці – 9,7 %), напр.: *ДБСТ, ПМДС, ПТНЗ, ГНПП, НУСВ*;
- 3) **fffo** (134 одиниці – 8,0 %), напр.: *ФДМУ, НСПУ, РНБО, ВФМО, ПСТУ*;
- 4) **off** (118 одиниць – 7,1 %), напр.: *ОПР, УСМ, АРП, ЕПД, АБЛ, АНД*;
- 5) **offf** (100 одиниць – 6,0 %), напр.: *УМВБ, АЗРЧ, УСДП, АТЗТ, АПСВ*;
- 6) **of** (88 одиниць – 5,3 %), напр.: *АБ, ОП, АД, УП, ЕП, УТ, АП, АЗ, ІО*.

Моделі **fo, ooo, fof, oof, ofo, oo, offo, ffo, foff, ooof** можна вважати непродуктивними, оскільки вони становлять 4 % від загальної кількості ініціальних літерних аббревіатур.

Список використаних джерел

1. Ажнюк Б. Інновації в системі української мови та тенденції її розвитку. *Освіта і управління: науково-практичний журнал*. Київ, 2018. Том 11, № 2–3. С. 37–42.
2. Шитов А. Словник скорочень української мови. URL: <https://abbrs.info/> (дата звернення: 26.05.2022).

*Чередник Л. А., канд. філол. наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава*

МОВА МАСМЕДІА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. не просто змінило життя кожного українця, а мобілізувало все суспільство на відсіч ворогові. Упродовж цих днів і годин відбулася докорінна переоцінка цінностей, переосмислення багатьох речей і подій, поіншився звичний ритм життя. Ми розуміємо, що сьогодні війна з агресором точиться не тільки на полях театру воєнних дій, а й на фронті інформаційному, що є сферою ідей та смислів. Усі реалії життя знаходять своє відображення в мові, зокрема в мові масмедіа, що звернені до широкої аудиторії й доступні багатьом людям.